

Magyar kereszténység — 1991

Adottságaink és feladataink

Könnyebb volt „megszolgálni” a keresztény címkét, amíg az hátránnyal járt. A vallásosság pusztá kinyilvánításával is lehetett némi tiszteletet és megbecsülést szerezni. A tüzzel való játéknak mindig vannak bámulói. Az erkölcsi kiállítás pedig méltán arat elismerést. A keresztények iránti rokonszenvben benne volt az elnyomás elleni tiltakozás és a szenvedőkkel való együttérzés is.

Egészséges társadalmi szolidaritás védte, támogatta a hívó embert negyven éven át. Nem tudom, mindig jól éltünk-e vele. Belegyengültünk a sok önsajnálta. Az olcsó öngazolás lehetősége — hiszen „mindennek a vallásüldözés az oka” — aláaknázza erkölcsi biztonságunkat. Mindenekelőtt pedig a kommunizmus, a BM és az ÁEH, a párt és a KISZ és a letűnt rendszer egész intézményrendszerp védekezésbe tudta szorítani a keresztények nagy részét. Begubóztunk. Önmagunkkal (a hívőkkel, az egyházzal) foglalkoztunk és nem mások (a társadalom, a rászoruló) szolgálatával, és nem Isten országának nyilvános, azaz mindenkire szóló hirdetésével. Tulajdonképpen egészen jól megszoktuk ezt a helyzetet, amikor a rendszer megváltozott.

Ma már semmi sem menti, ha saját kuckónkba (templomok falai mögé, teológiai vitákba, az egyházszervezet barkácsolásába) menekülünk. Ha eddig csupán az elnyomás akadályozott bennünket a tevékeny és mindenütt jelenlévő kereszténység megélésében — hát most itt a tér. Önmagunknak is választ kell adni arra, hogy mi Krisztus üzenete az épülő magyar társadalom számára. Mások, a nem hívők is kíváncsian várják, hogy a keresztények mivel járulnak hozzá a közös jövőhöz.

A keresztény lét ma sem jelent mást, mint bármikor máskor: a többi ember észrevételét, elfogadását, tiszteletét, szolgálatát, szeretetét. A rendszerváltás azonban a társadalmi feltételek alapvető változásával járt együtt. Az intézményes vallásüldözés vége új próbatételek sorát hozta. Közülük talán a legfontosabbak: a társadalom egyes csoportjaiban megnyilvánuló harcos vallásellenesség, az elkötelezett hívők kisebbségi helyzete és a keresztény közösségen belül kibontakozó sokféleség. Mindhárom arra csábít, hogy megoldásukat fő feladatunknak tekintsük, pedig csak társadalmi jelenlétünk feltételei változtak meg. A célok, a feladatok másutt keresendőek — Isten országának hirdetésében, a szeretet rendjének megvalósításában.

Érdekekkel és előítéletekkel szemben

Meg kell bírkóznunk körülményeinkkel! Mit kezdhetünk az ingerült, bántó, nem egyszer elvakult vallásellenességgel? Megkísérelhetjük felderíteni az okait. Megvizsgálhatjuk, mennyiben vagyunk magunk is felelősek érte. Az okok egy része a múltban gyökerezik. A letűnt rendszer mindent megtett, hogy torzan, a hívőket sértő módon tájékoztasson a hitről, a kereszténységről. S az a rendszer ma is él: könyvekben és a kultúra számtalan tárgyi rögzülésében — és az abban nevelődött emberek gondolkodásában, ismeretanyagában. Ráadásul mindez korántsem semleges, személytelen adottság. Beépült az emberek önértelmezésébe. Hiszen nap mint nap hallották, valótlanságokkal, rágalomokkal megtoldva mindazt, ami a kereszténység történetét terheli. Ugyanakkor csak elvétve és kevesen találkoztak a kereszténység elvi, történeti és jelenkori értékeivel. Ez a kulturális környezetszennyezés sajnos még hosszú ideig éreztetni fogja hatását.

A kultúra fogyasztóinak módszeres megrontása tény. A kultúrahordozó értelmiség még jobban ki volt téve az ideológiai agymosásnak. Igaz, ha akarta, a nem marxista gondolatokhoz is könnyebben hozzájuthatott. A bukott rendszer egyik sikere, hogy a hittel kapcsolatos dolgokat nem csupán bemocskolta, hanem érdektelennek is mutatta. Csak kevesen vették maguknak a fáradságot, hogy Jézussal és a kereszténységgel foglalkozzanak. A hívők társadalmilag hátrányos helyzetbe kerültek. Társadalmi emelkedésüket, diplomássá, netán társadalomtudományilag képzett értelmiségivé válásukat akadályozták. Ugyanakkor bizonyos előnyöket élvezett, aki átvette a vallással kapcsolatos hivatalos álláspontot. A párt függetlenített propagandistáin kívül ezt tanította, képviselte, hirdette az ideológiai és a közéleti kérdésekben szóhoz jutók zöme. S ami még fontosabb: nemcsak hirdette, hanem hitte is. S ma sincs oka rá, hogy hitén változtasson. Ellenkezőleg: érdekei ma még inkább vallás- és egyházellenességre készítetik.

A rendszerváltás egyúttár a kulturális monopólium megszűnésével. Vége a totális rendszernek s az állami ideológia magától értetődő biztonságának is. Mostantól minden nézet és világnézet bizonyításra szorul. Elméleti bizonyításra — ami tanainak igazságát illeti, és gyakorlati bizonyításra, hogy tanai megvalósíthatók-e, s milyen eredménnyel. A korábbi egysíkú kultúrának versenytársai támadnak, az értelmiségben belül pedig kiélesednek az ellentétek. Valamilyen formában ma mindenki magán hordozza a tegnapi lenyomatát. A társadalomtudományi értelmiség — az oktatáspolitikai célkitűzései értelmében — kulturális hatalmát („tökéjét”) és jogositványát azért kapta, mert megtanulta kezelni és közölni a korábbi, marxistának nevezett ideológiát, annak minden gyakorlati következményével együtt. Ez a társadalmi csoport ma is „birtokon belül”, privilegizált helyzetben van — noha a jogositványát kiállító rendszer és az elvi alapot képező ideológia szertefoszlott. Tehát ez a csoport önvédelemre kényszerül. Két út áll előtte. Megtagadhatja az elmúlt évtizedek kultúráját, vállalva a versenyt. Ez azonban nemcsak rugalmasságot követel, hanem a monopólium-helyzet önkéntes feladását is követeli. Erre — a játszma kimenetelének bizonytalansága miatt — sokan nem hajlandóak. Marad a másik stratégia, a még meglévő pozíciókból eredő előnyök hasznosítása. A tömegkommunikációs eszközökhöz való jobb hozzájutás nagyobb hangerőt biztosít. A korábbi ideológiai fegyvertár egyik-másik tétele is feleleveníthető. Elegendő a régi vallás- és egyházkritika kulcsfogalmainak alkalmazása. Hiszen nem intellektuális, hanem politikai ellentétéről van szó, amelyben az érzelmi befolyásolás legalább annyit ér, mint az értelmi. Ez persze védekező taktika. Hosszú távon nem sikeres, mert a pluralizmus feltartóztathatatlan. Rövid távon azonban hasznosnak látszhat. Legalábbis azok számára, akiknek biztonságát — mind önértelmezését, mind társadalmi pozícióját — veszélyezteti az átalakulás. Ők tehát igyekeznek az elmúlt évtizedekben tanult és tanított ismereteket megőrizni, felhasználni. Az ellenkező nézetek, vagy még inkább, az övékkel ellentétes társadalmi érdekek megnyilvánulása harciasságra, a szembenálló fél befekeztetésére ösztönzi őket. Az a csoport, amely nem akarja tudomásul venni saját kulturális monopóliumának és hatalmának új korlátait, mindenki mást uralomra töréssel és hatalomvágygyal vádol.

A vallás- és egyházkritika annál élesebb és hangosabb, minél nyilvánvalóbbnak látja az értelmiség említett része a kereszténység tényerését. S minél kritikátlanabban alkalmazza valaki a dogmatikus marxizmus ideológiai és történelmi előítéleteit, annál több indokot és érvet talál az elkeseredett vallásellenességre. Itt azonban egy lényeges kiegészítést kell tennünk: bár nyilvánvaló az érdekek meghatározó szerepe, semmi okunk és jogunk nincs arra, hogy kétségbe vonjuk ennek a csoportnak a jóhízműségét. Hiszen jóformán a magyar társadalom egésze abban a tudatban nőtt fel, hogy a vallás szigorúan magánügy. Azt is hihette, hogy maguk az egyházak is így gondolják. Most pedig szembetalálja magát egy társadalmi elkötelezettségű, intézményi jelentőségre szert tevő, közéletileg aktív kereszténységgel. Nem csoda, ha ez sokkhatást vált ki még azokból is, akik az emberi jogok védelmében a kommunizmussal szemben vallássza-

badságot követeltek. (Igaz, az elszigetelt egyén és nem a citoyen és még kevésbé az autonóm módon tevékeny közösségek vallásszabadságát.)

A kommunista propaganda el tudta hitetni a társadalom nagyrészeivel, s ezen belül a nem hívő értelmiséggel is, hogy a hetvenes és még inkább a nyolcvanas évekre az állam és az egyház között tökéletes jó viszony és egyetértés alakult ki, hogy az egyházak és a vallásos emberek minden igénye teljesült. A társadalom ilyen manipulálásában és becsapásában aktív részt vállalt számos egyház számos vezető személyisége — s ehhez természetesen megkapta a legteljesebb nyilvánosságot. Az elmúlt évet viszont az egyház jelentős szervezeti terjeszkedése és az új igények tömege jellemezte. Akik az előbbi állami-egyházi propagandát komolyan vették, akik nem látták, s talán nem is hitték el a nyolcvanas évek kifinomult, de nem kevésbé hatékony vallásüldözését, azok számára a hívek és az egyházak mai törekvései jogtalanoknak, túlkapasoknak, a zavarosban való halászásnak tűnhetnek.

Egy ténnyel nekünk is önkritikusan kell szembenéznünk. A magyar értelmiség az emberi jogokat, a toleranciát és a demokráciát zászlajára tűzve fordult szembe az egy-pártrendszerrel. Ezekkel a fogalmakkal a II. Vatikáni zsinatot megelőzően a katolikus egyház nemigen tudott mit kezdeni. S korántsem bizonyos, hogy a zsinat szellemét ezen a téren a magyar katolicizmus maradéktalanul magáévá tette. Amit az egyházon belül egyesek az erkölcsi rend helyreállításának, a történelmi jogok visszaszerzésének, a kommunistáktól elszenvedett sérelmek jóvátételének tekintenek (s mint ilyent követelnek), az a nem hívő szemével a keresztény erkölcs másokra erőltetésének, avított és a múltban is kétes jogosultságú pozíciók utáni törtetésnek, csak az önérdeket szem előtt tartó jóvátétel-követelésnek látszik. A nem hívő szemével a nagy egyházak, miközben saját helyzetük megszilárdítására törekszenek, meglepően érzéketlenek mások sérelmei, mások múltbéli szenvedései és az egész társadalom mai nehézségei és problémái iránt.

Tehát abban a jelenségben, amit vallásellenességként érzékelünk, négy ok fonódik össze: a kommunista ideológia és propaganda utóhatása; egy társadalmi csoport érdekeinek védelme; az egyházak által az elmúlt időkben az államnak juttatott támogatás és legitímáció; s végül a mai politikai küzdőtéren az egyházakat képviselők ügytelensége, tolerancia-hiánya, talán triumfalista beállítottsága. Különösen ez utóbbi területen lehet és kell változtatnunk. Ehhez hozzásegíthet a múlttal való kritikus szembenézés, a kollaboráció elítélése, az okozott sebek begyógyítására való törekvés és a bűnbánat, hogy nem képviseltük elég egyértelműen az evangélium szellemét. Ugyancsak előbbre visz a nem hívő emberekbe vetett bizalom és jószándék elismerése. Előbbre vinne, ha jobban törekednénk a másként gondolkodókkal való párbeszédre, a folyamatos eszmecsereire. S előbbre vinne, ha ezekben a kapcsolatokban nem örök és megfellebezhetetlen igazságok birtokosainak, hanem Isten országát kereső gyarló embereknek tartanánk magunkat. Legalább annyira gyarlóknak, mint a miénktől eltérő véleményű embereket.

Kisebbségben

A keresztények társadalmi helyzetének másik alapvető adottsága, hogy kisebbségbe kerültek. Ez a tétel magyarázatra szorul. Ellene látszik szólni, hogy az elmúlt hónapokban hirtelen megnőtt a melldöngető keresztények és a nyilvánosan lobogtatott vallási szimbólumok száma. Mindennek vizsgálata messze vezetne. Itt elég két tényt rögzítenünk. Az egyik a gyakorló, a vallásukat mindennapi életükben is megvalósítani próbáló emberek viszonylag alacsony — a népesség 15-20 százalékát semmiképpen meg nem haladó — aránya. A másik a kulturális jelenlétnek még ennél is sokkal alacsonyabb szintje. Ez az utóbbi tény nem változik meg néhány neves író, művész, tudós vallásosságának emlegetésével. Ők a szabályt erősítő kivételek. A „szabály” pedig az, hogy a társadalomnak mintákat adó, a nyilvánossághoz szólni tudó, a kultúra teremtésében

meghatározó jelentőségű csoportokban — az előbb említett okok nyomán — kevés a vallásos ember, kevés a keresztény érték. A kultúráközvetítők, a tömegkommunikáció és az oktatásügy munkatársai között, ugyanazon okból, ugyancsak viszonylag kevés a hívő. Tehát a kultúrateremtés és -közvetítés intézményes rendszere a vallási tartalmakat még annál is kevésbé közvetíti, mint amennyire az a gyakorló keresztények társadalmi részarányából következne.

A kisebbségi létnek van egy profán, politikai vonatkozása. Rákényszerít az alázatra, a többség, a többiek figyelembe vételére, meggyőzésére és megnyerésére. Lehetetlenné, vagy legalábbis anakronisztikussá és nevetségesen értelmetlenné teszi a parancsnoklást. Krisztus népének hálásnak kell lennie, Ehhez előbb belsőleg el kell fogadnia kisebbségi helyzetét. Azután fel kell mérnie, hogy milyen lehetőségei vannak egy plurális, többségében nem keresztény társadalomban egy határozott meggyőződésű hívő kisebbségnek.

Birkózva a sokféleséggel

A hívő közösség helyzetét jellemző harmadik sajátosság a sokféleség. Negyven évig egyenként — gyakran egymástól is félve álltunk szemben a pártállammal és képviselőivel. Negyven évig az elnyomottság és tehetetlenség közössége kötött össze bennünket. Szabadság híján alig vettük észre rejtett vágyaink és álmaink különbözőségét. Az új idők fő sajátossága, hogy megpróbálunk önmagunk lenni, és hogy mások is ezt teszik. Mindenki a maga útján indul el, és saját receptjét kínálja a boldogulásra. A kaleidoszkópban még nem körvonalazódtak markánsan az egyes rendszerek, de a sokszínűség nyilvánvaló. A pluralizmus még csak születőben van. Nem készít fel rá a múlt: sem az elmúlt negyven év, sem a magyar történelem, sem az évezredek katolikus hagyomány. (S ha valaki ránk akarna pírítani, hogy de bizony felkészít a II. Vatikáni zsinat, annak csak fájó szívvel válaszolhatjuk, hogy itt látszik legjobban, milyen kevésé tettük magunkévá a zsinat tanítását.)

Az egyházon belül is jócskán van okunk az egymástól különböző gondolkodásra. Múltunk, tapasztalataink, társadalmi helyzetünk, szenvedéseink megkülönböztetnek. Egyesek az elmúlt évtizedekben báronyszéket kaptak. De ők sem egyformák. Vannak, akiknek szívós munkával, nagy egyéni áldozatok árán és Isten különös kegyelméből sikerült túljárni a vallásellenes hatalom eszén. Vannak, akik ugyanazt akarták, ám maguk sem vették észre, mikor váltak a pártállam játékszerévé. És talán vannak közöttük olyanok is, akik nemes törekvéseik sikertelensége láttán inkább adták fel elveiket, mint ugyancsak korlátozott hatalmukat. Milyen különböző pályák! Egy dolog köti össze őket: az, hogy „felülről” nézték a világot. Kөzelebb voltak az uralkodó párthoz, mint az emberibb életre vágyó társadalomhoz. Ez alapvetően megkülönbözteti őket a következő csoporttól. Nem kevesen üldözött vadként, a hatalom céltáblájaként élték át az elmúlt évtizedeket. Életük azóta békésebbé vált, noha általában csak név nélküli erkölcsi elégtételt kaptak. Tapasztalataik szerint az elvhűség a politikai erőszakszervezettel való összeütközéshez vezetett. Hogyan békíthető össze a hatalomhoz való kétfajta viszony? A hívek többsége az üldözöttekkel rokonszenvez, hiszen a kommunizmus az egész társadalmat, a keresztényeket pedig különösképpen béklyóban tartotta. Az átlagkeresztények megpróbáltatásai és problémái azonban nem voltak azonosak a vezetőket és a pásztorokat foglalkoztató kérdésekkel. Az átlagos hívő nem tud a börtönviselt, éveken át rendőri megfigyelés alatt álló pap szemléletmódjába behelyezkedni, mint ahogy talán az ilyen rendkívüli ember sem tud az átlagemberrel azonosulni.

Másfajta különbözőségek jellemzik a közösségeket és a mozgalmakat. Néhány lelki-ségi mozgalom, számos kisközösség megizmosodott, közismeretté vált az elmúlt évtizedben. Szerepük a mai magyar katolicizmusban nyilvánvaló. Befolyásuk főleg a kom-

munista korban felnőtt nemzedékben nagy. Mellettük feltűnnek a 40-50 évvel ezelőtti törekvések képviselői, és méltán hivatkoznak sokévtizedes hűségükre, egy-egy csoport, vagy közösség összetartására. Legtöbbjüknek az elmúlt évtizedekben nem volt módja arra, hogy részt vegyen a közéletben, vagy akár csak tájékozódjon róla. De lehet ma az életet ott folytatni, ahol fél évszázada erőszakkal megszakasztották? A két világ, a két keresztény nemzedék aktivistái között nem könnyű hidat verni.

Az emberek és a mozgalmak politikai és vallási beállítottsága a legkülönbélebb. Kereszténységük hitelesítőjéül pedig sokan nem az egyházzal való egységre, hanem az elmúlt évtizedekben való szenvedésre és kitartásra hivatkoznak. Nyomós érvek, noha pontos súlyukat csak az Úristen ismeri! A hit tartalmát, a teológiai kérdéseket illetően még nagyobb a sokféleség. Fundamentalizmus és klerikalizmus ütközik modern teológusok értelmezéseivel anélkül, hogy kölcsönösen szót értenének. Hasonló a helyzet ekkleziológiai és egyházzervezeti kérdésekben is. A papok és a világiak szerepe, a keresztény nagykorúság, a vallásszabadság kérdése, a hierarchikus és a közösségi szerveződés elve, az intézmény és a karizma viszonya — csupa olyan téma, amiről igen eltérő elképzelések élnek együtt. Különösen két dolog okoz feszültségeket: a keresztény hit és küldetés — azaz a szemlélet, a gondolkodás, a teológia — különböző értelmezése, valamint az egyházzal, a hívő közösségről vallott többféle felfogás.

A hívek vallási műveltségének szintje eltérő. Tudásuk és szemléletük különböző korok teológiai állapotát tükrözi. Ez a különbözőség feszültségekkel jár, amelyeket nem egyszerű feloldani. Hiszen attól az embertől, aki hitéről évtizedeken át életével tanúszkodott, ma nem lehet számonkérni, miért nem ismeri a legújabb vallási irodalmat. Hiszen az áldozathozatal és a szellemi képesség nem mindig felel meg egymásnak. Hiszen előfordulhat, hogy akinek évtizedeken át intézményes támogatás híján kellett — önmaga és környezete számára — megfogalmaznia a kereszténység lényegét, az (időközben megkorosodva) ma talán kevésbé nyitott másfajta értelmezések befogadására. Noha azok esetleg közelebb állnak az egyház hivatalos tanításához. S ne feledjük, teológiai kultúránk ma is szegényes. Teológiai irodalmunk olvasói köre ijeszten szűk. Vallási, teológiai kérdésekben nyilvános eszmecseréről, netán vitákról gyakorlatilag nem beszélhetünk, tehát ki-ki (egyének, csoportok, mozgalmak) a saját világába zárva él.

A sokféleség az összetartozás hiányát is jelentheti. Az egyház közösségét főleg két csoport magatartása bontotta meg. Mindkettő az egyház testülete és vezetőinek véleménye fölé helyezte egyéni döntését és feltételezett politikai tisztánlátását. A békepap-ság a politikai rendszerrel való szorosabb együttműködést sürgetve vált engedetlené az egyházzal szemben. A másik csoport a püspöki vezetéshez való igazodást — hazai politikai adottságaink között — elvileg is elutasította, állítva, hogy a püspök az ÁEH-val, illetve az állammal szemben a legcsekélyebb önállósággal sem rendelkezik. Eközben a kommunista egyházpolitika mindent megtett az egyház belső egységének és működő szervezeti rendjének felszámolására. A két egymással homlokegyenest ellenkező politikai felfogású irányzat pedig a megosztás terén az állam malmára hajtotta a vizet. Kibékíthető-e ellentétük az egyháznak azon részével, amely az egységet és a közösséget (vagy egyszerűen a szeretetet?) mindennemű feltételezett, vagy valódi filozófiai igazságnál fontosabbnak ítélte? Nem biztos, hogy szabad a megoldást egyszerűen az időre bízni. Az azonban bizonyos, hogy nem jelent megoldást úgy tenni, mintha ezek az ellentétek s a velük járó sebek és sértődések nem léteznének.

Közös álláspont és gyakorlati találkozási hely híján a sokféleségből huzakodás és vetélkedés, nem pedig az erők kölcsönös meghatározódása következik. Szinte természetes, hogy mindez a közéletbe is kisugárzik. Szinte természetes, hogy nemcsak egyének, hanem pártok is igyekeznek kisajátítani a keresztény jelzőt. Szinte természetes, hogy egy-egy párt bajnoka elképzelhetetlennek véli, hogy a vele szemben álló pártra is szavazhat keresztény ember. (Szinte természetes! De tegyük hozzá, mindez a katolikus egyház zsinat utáni hivatalos álláspontjával egyértelműen ellentétes. Az egyház

mindenképpen és minden demokratikus párt irányában egyaránt nyitott.) A politikában és azon túl a magyar kereszténységet széthúzás jellemzi. Ennek szomorú következménye, hogy egyre gyakrabban hallható, amint egyesek a tőlük eltérő felfogásúak kereszténységének hitelességét kérdőjelezzik meg.

A kommunista kort átvészelt kereszténységnek — minden előbbi panasz ellenére — fontos és értékes sajátossága a sokfélesége. Hiszen sok helyen jelen van! Hiszen a társadalom igen sokféle tapasztalatát és igényét gyűjti össze! Hiszen egyaránt magában foglalja a kommunizmus előtti legértékesebb hagyományokat, az üldöztetésben való helytállást és az utóbbi évek megújító törekvéseit. Még a pártállamban megszervezett kompromisszumoknak is vannak a jövőre nézve hasznosítható tanulságai. Ez a sokféleség Isten ajándéka akkor is, ha egyelőre nehezen boldogulunk vele. Hasznosításához több szeretetre, több kölcsönös bizalomra van szükség. Olyan megértőkészségre, mint amivel Nyíri Tamás kezeli az elmúlt időszak különböző politikai állásfoglalásait. (Vö. Emberré lenni itt a Földön. Népszava 1990. dec. 23.) Mindenekelőtt persze tudomásul kell vennünk, belsőleg is el kell fogadnunk sokféleségünket. Azt, hogy nem egyetlen üdvözítő út létezik! (Ami persze az enyémmel lenne azonos.) Azt, hogy az én igazamat nem érvényteleníti a másik igaza. Azt, hogy az emberi érettségnek természetes, sőt szükségszerű következménye a vélemények különbözősége. Azt, hogy az ide torkolló szabadságunk Isten legnagyobb ajándéka. Valamint azt, hogy az igazi közösség nem az egyszínűség azonossága, hanem a különbözőségek egymást kiegészítő és feszültségeket hordozó kapcsolata. Mindezt nemcsak tanulunk és tudnunk kell, hanem meg is kell valósítanunk a keresztény közösség, az egyház szervezetében. Tehát találkozási lehetőségeket kell teremteni. Tehát nem szabad esetleges sérelmeinkkel és fájdalmainkkal magunkba zárkózunk. Tehát az egyházépítés fontos eredménye minden olyan törekvés — a Keresztény Értelmiségi Szövetségtől a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaságig, s a példák száma, hála Istennek napról-napra nő —, amely eszmecserét indít el, és megkönnyíti a különbözőségek egymásratalálását. Ez az egység az egyház hivatása. Ez az egység a profán társadalomban való együttélés számára is minta lehet. Keresztény küldetésünknek és a világban való feladatainknak is akkor felelhetünk meg igazán, ha sokféleségünk nem gyengíti, hanem erősíti közösségünket, s ha a sokféleség az együttműködő munkamegosztás alapja.

Feladataink, küldetésünk

A keresztények elsődleges küldetését Jézus egyértelműen megfogalmazta. A keresztény hivatás első eleme a közösségi lelkület, a másikkal való szeretetteljes közeledés. A második elem Isten országának hirdetése — a mások gondjaiban és erőfeszítéseiben való részvétel és az Örömhír szóbeli továbbadása útján.

A szeretet-közösség — amelyben Jézus is jelen van! (Mt 18,20) — az egyéni önazonosság és erő forrása, tehát meghatározója annak, hogy a közösség s a belőle élő egyén mire hivatott, s mire képes. A közösség egyúttal látható jel is. Az életében tapasztalható béke és öröm hitelesítője minden kimondott szónak. A közösség érettségét jellemzi, hogyan képes elfogadni más vérmérsékletű, más alkatú, másként gondolkodó embereket. Mennyire türelmes mások iránt? Mennyire képes együttműködni másfajta emberekkel és közösségekkel? Az egyházat minősíti, hogy mennyire tudja összefogni és értékesíteni tagjai, közösségei sokféleségét. A közösségeket is minősíti, hogy önnön mivoltuk megőrzése mellett hogyan képesek sajátosságaikat — egyéb, tőlük különböző közösségekkel együtt — az egyház fejlődése érdekében kamatoztatni. A közösség képességéért tehát nemcsak tized-tizenötödmagunkkal kell megharcolnunk, hanem a különféle lelkiségi irányzatokkal, az értelmiségi csoportokkal és áramlatokkal, az egyházi szervezet bürokráciájával is. Ennek a „küzdelemnek” sok formája lehet: a közös imától és zarándoklattól kezdve a közös munkán keresztül egészen a nemzeti zsinaton való

összecsiszolódásig. Mindez azt szolgálja, hogy az egyház valóban a közösségek közössége legyen, amire éppúgy érvényes, mint a kisközösségekre, hogy az egyszerre a keresztény önértelmezés forrása, és az egység jele; a kívülállók számára pedig mérce annak megállapítására, hogy maguk a keresztények mennyire veszik komolyan tanításukat.

Képességeiket, karizmáikat az egyének és a közösségek Istentől kapják. Személyes és közösségi érettségük meghatározza „kapacitásukat”, azt, hogy szándékaikat mennyire képesek valóra váltani. A keresztény cselekvés forrása az Istenhez való törekvés. Konkrét megvalósítását tekintve azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül a világ szükségleteit és elvárásait. A kereszténység nem öncélú. Egy közösség sem állhat meg önmaga pátyolgatásánál. A világ megszentelésre vár, a sebek begyógyítására, a megosztottság megszüntetésére, a békétlenség felszámolására. Az ebben való részvétel mindenkinek feladata — a keresztényeké különösképpen.

Nem lehet nyugodt a keresztények lelkiismerete, amíg nyomorgók, ellátatlanok, magányosak léteznek. A mai, holnapi, holnaputáni feladatok között ott szerepel az anyagi és a társadalmi problémák megoldásában való együttműködés: az öregek, a betegek, a fogyatékosok, a munkanélküliek, a hátrányos helyzetűek, a nagycsaládosok stb. segítése — a szükség felmérése, a segítségnyújtás megszervezése, a személyes segítség és nem utolsósorban a fellépés a problémák okai ellen.

Nem lehet jó a hívő emberek lelkiismerete, amíg a társadalom ennyire megosztott, amíg egyik csoport a másikat marja. A zsidó anyától, zsidó kultúrában született Jézus követőinek legsürgősebb feladata, hogy vaskövetkezetességgel felszámolják az antiszemitizmust. A keresztények nagy lehetősége és súlyos felelőssége, hogy kezdeményezzenek és hogy szívósan dolgozzanak a kelet-közép-európai nacionalizmus megszüntetéséért és e térség népeinek kölcsönös megértéséért. (Nagy kérdés, hogy elég erős-e a közös keresztény meggyőződés ahhoz, hogy az elkülönítő érdekeken felülemelkedjék?) A közjót és társadalmi igazságosságot hirdető keresztényeknek a közélet minden szintjén erőfeszítéseket kell tenniük a szociális feszültségek fokozódása ellen — a társadalmi önszegélyezés ösztönzésével, képviselőivel, a jövedelmi különbségek korlátozásával.

Az egyre inkább egységes világban nem nyugodhat a keresztények lelkiismerete, amíg másutt éhhalál, járványok, tanulatlanság, háborúk pusztítanak. Elsőrendű keresztény kötelességünk a határokon túlra való tekintés: kicsit keletre és még keletebbre; Ázsiába, Afrikába, Latin-Amerikába, mindenhová, ahol segítségre van szükség. Saját vágyaink, a jólétről való álmaink szövögetésekor normának ne a nyugati turistautak, vagy az amerikai tévéműsorok tapasztalatait tegyük meg, hanem a nálunk szegényebbekért való felelősséget. A harmadik világ problémáinak tudatosítása, a magyar segítség megszervezése keresztényi feladat.

Ha mindennek megfeleltünk, akkor kerülhet sor a keresztény kultúra és értékek tudatosítására, az európai örökség közvetítésére. Ez elkerülhetetlen feladatunk, még ha tudjuk is, Európának nemcsak keresztény, hanem római, pogány, mohamedán és sok egyéb gyökere is van. S tudjuk, ma is sokféle szerepet lehet vállalni közös otthonunkban. Más értékét és jószándékát kétségbe nem vonva, más szabadságát nem sértve sok tennivalónk marad, hogy jóvátegyünk, amit negyven év elrontott, hogy felelevenítsük, amit a kommunizmus halálra szánt, hogy Európa keresztény múltjához és jelenéhez is kapcsolódni tudjunk.

1991-ben Magyarországnak mozgósítania kell minden erejét: jövőbe vetett hitét, erkölcsi biztonságát, a gyengébbek támogatását és munkakedvét egyaránt. És égető szükség lesz arra, hogy ne egymás ellen, hanem a megértést és egységet erősítve cselekedjünk. A keresztény küldetés különösen három dologra indít: közösségteremtésre, mások, a leginkább rászorulóknak szolgálatára és az összes gondon felülemelő Örömhír hirdetésére. Hivatásunk teljesítése egyszerre építi a mennyei és a földi országot.